

POSTANOWIENIE

Dnia 28 lutego 2024 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Krzysztof Rączka

w sprawie z odwołania B. C. i P. sp. z o.o. w R.
od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w Rzeszowie
o podleganie ubezpieczeniom społecznym,
na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w dniu 28
lutego 2024 r.,
na skutek skargi kasacyjnej odwołującej się B. C. od wyroku Sądu Apelacyjnego w
Rzeszowie
z dnia 7 marca 2023 r., sygn. akt III AUa 1023/21,

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,**
- 2. zasądza od odwołującej się na rzecz organu rentowego
kwotę 480 (czterysta osiemdziesiąt) złotych z ustawowymi
odsetkami za czas po upływie tygodnia od dnia doręczenia
odwołującej się orzeczenia do dnia zapłaty tytułem zwrotu
kosztów postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 7 marca 2023 r., sygn. akt III AUa 1023/21, Sąd Apelacyjny w Rzeszowie w wyniku apelacji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w Rzeszowie, zmienił wyrok Sądu Okręgowego w Rzeszowie z 29 października 2021 r., sygn. akt IV U 1368/20 w pkt I w ten sposób, że oddalił odwołania B. C. i

P. Sp. z o.o. w R. od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w Rzeszowie z 28 lipca 2020 r. nr [...]; w pkt III w ten sposób, że zasądził od P. Sp. z o.o. w R. na rzecz Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w Rzeszowie kwotę 180 zł z ustawowymi odsetkami opóźnienie od dnia prawomocności wyroku do dnia zapłaty tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego; w pkt IV w ten sposób, że zasądził od B. C. na rzecz Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w Rzeszowie kwotę 360 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia prawomocności wyroku do dnia zapłaty tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego; ponadto, Sąd drugiej instancji oddalił apelację wnioskodawczynie B. C. i obciążył ją kosztami postępowania apelacyjnego.

Decyzją z 28 lipca 2020 r., nr [...], Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Rzeszowie stwierdził, nieważność warunków aneksu z 1 grudnia 2017 r. do umowy o pracę z 1 grudnia 2015 r. zawartej między B. C. a płatnikiem składek P. sp. z o. o. w R. w części dotyczącej wymiaru czasu pracy 3/4 etatu (30 godzin tygodniowo) i ustalonego wynagrodzenia za pracę przysługującego od 1 grudnia 2017 r. w kwocie 1.900 zł brutto miesięcznie oraz ustalił dla B z tytułu zatrudnienia u płatnika składek P. sp. z o. o. w R. od 1 grudnia 2017 r. pełny wymiar czasu pracy i podstawę wymiaru składek na obowiązkowe ubezpieczenia społeczne za pełne miesiące kalendarzowe w kwocie 2.250 zł brutto miesięcznie.

Od powyższej decyzji odwołania zostały złożone przez ubezpieczoną B. C. oraz przez płatnika składek P. sp. z o. o. w R.

W odpowiedziach na odwołania Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Rzeszowie wniósł o ich oddalenie wskazując na przepisy i przyczyny identyczne z podanymi w uzasadnieniu kwestionowanej decyzji oraz o zasądzenie kosztów zastępstwa procesowego.

Decyzją z 28 lipca 2020 r., nr [...] Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Rzeszowie stwierdził, że B. C. jako osoba prowadząca pozarolniczą działalność gospodarczą nie podlega obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu, rentowym i wypadkowemu w okresach od 1 grudnia 2017 r. do 7 czerwca 2018 r. oraz od 7 czerwca 2019 r. do 27 lutego 2020 r. W uzasadnieniu decyzji organ rentowy odwołał się do ustaleń przedstawionych w decyzji dotyczącej nieważności aneksu do umowy o pracę i treści tej decyzji wskazując, że skutkiem stwierdzenia, iż B. C.

pozostaje w zatrudnieniu w pełnym wymiarze czasu pracy za wynagrodzeniem wynoszącym 2.250 zł jest zwolnienie wnioskodawczyni z ubezpieczeń społecznych z tytułu działalności gospodarczej.

B. C. również od powyższej decyzji złożyła odwołanie i domagała się jej zmiany przez uznanie, że w okresie objętym decyzją podlegała obowiązkowym ubezpieczeniom, tj. emerytalnemu, rentowym i wypadkowemu jako osoba prowadząca pozarolniczą działalność gospodarczą.

Organ rentowy w odpowiedzi wnosił o oddalenie odwołania, zasądzenie od odwołującej się kosztów zastępstwa procesowego, podtrzymując stanowisko jak w zaskarżonej decyzji.

Sprawy z odwołań B. C. i odwołania P. sp. z o. o. w R. zostały połączone do wspólnego rozpoznania i rozstrzygnięcia.

Wyrokiem z 29 października 2021 r., sygn. akt IV U 1368/20, Sąd Okręgowy w Rzeszowie w punkcie I zmienił zaskarżoną decyzję z 28 lipca 2020 r., nr [...], w ten sposób, że stwierdził ważność warunków zawartego w dniu 1 grudnia 2017 r. aneksu do umowy o pracę zawartej między ubezpieczoną B. C. a, a płatnikiem składek P. Sp. z o.o. w R. w części dotyczącej wymiaru czasu pracy 3/4 etatu (30 godzin tygodniowo) od 1 grudnia 2017 r. i ustalonego wynagrodzenia za pracę przysługującego od 1 grudnia 2017 r. w kwocie 1900 zł brutto miesięcznie oraz stwierdził, że powyższy wymiar czasu pracy i wynagrodzenie stanowią podstawę wymiaru składek na obowiązkowe ubezpieczoną B. C. z tytułu zatrudnienia u płatnika składek P. Sp. z o.o. w R. od 1 grudnia 2017 r. W punkcie II Sąd oddalił odwołanie B. C. od decyzji ZUS O/Rzeszów z 28 lipca 2020 r. nr [...]. Sąd pierwszej instancji zasądził również od organu rentowego na rzecz P. Sp. z o.o. w R. kwotę 180 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego z ustawowymi odsetkami za opóźnienie w spełnieniu świadczenia pieniężnego od dnia prawomocności niniejszego wyroku do dnia zapłaty. Ponadto Sąd Okręgowy, w punkcie IV, zniósł wzajemnie koszty postępowania między B. C. a ZUS O/Rzeszów.

Apelację od wyroku Sądu Okręgowego wniosła wnioskodawczyni oraz organ rentowy. Wnioskodawczyni zarzuciła mu brak dokonania istotnych ustaleń stanu faktycznego w oparciu o zebrany w sprawie materiał dowodowy, mogący mieć

wpływ na wynik sprawy oraz naruszenie art. 233 § 1 k.p.c.; art. 327¹ § 1 pkt 1 k.p.c.; art. 2 ustawy z 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej (Dz.U. z 2015 r., poz. 584 ze zm.) w zw. z art. 3 ustawy z 6 marca 2018 r. prawo przedsiębiorców (jednolity tekst: Dz.U. z 2021 r., poz. 162) oraz art. 6 ust. 1 pkt 5, art. 12 ust. 1 i art. 13 pkt 4 ustawy z 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2021 r., poz. 423). Organ rentowy zarzucił zaskarżonemu wyrokowi naruszenie art. 233 k.p.c. oraz art. 58 § 1 i § 3 k.c. w związku z art. 300 k.p.

Sąd Apelacyjny uznał apelację organu rentowego za uzasadnioną i zmienił zaskarżony wyrok, jednocześnie oddalając apelację odwołującą się.

Sąd drugiej instancji wskazał, że B. C. była zatrudniona w Biurze Rachunkowym P. sp. z o.o. od 1 grudnia 2015 r. w pełnym wymiarze czasu pracy na stanowisku księgowej za wynagrodzeniem 2.250 zł brutto. W dniu 20 listopada 2017 r. wnioskodawczyni - będąc w drugim miesiącu ciąży – zarejestrowała w CEIDG działalność gospodarczą pod nazwą Biuro Rachunkowe „B.”. W dniu 1 grudnia 2017 r. B. C. zawarła z Biurem Rachunkowym P. sp. z o.o. aneks do umowy o pracę, w którym zmniejszyła wymiar czasu pracy do 3/4, a wynagrodzenie do 1.900 zł.

Sąd Apelacyjny uznał, że zmniejszenie wymiaru czasu pracy oraz wynagrodzenia miało bezpośredni i zamierzony cel dokonania zmian w tytułach podlegania ubezpieczeniom społecznym przez wnioskodawczynię. Na skutek obniżenia etatu wnioskodawczyni od 1 grudnia 2017 r. dla ubezpieczonej powstała możliwość zgłoszenia się do ubezpieczeń społecznych z pozarolniczej działalności gospodarczej, w tym dobrowolnego ubezpieczenia chorobowego.

Wnioskodawczyni za pierwszy miesiąc objęcia ubezpieczeniami społecznymi z tytułu działalności gospodarczej zadeklarowała podstawę wymiaru składek w wysokości 10.657,50 zł. Od 8 stycznia 2018 r. stała się niezdolna do pracy i niezdolność ta trwała nieprzerwanie przez kolejne 5 miesięcy - do dnia porodu.

W dniu 8 czerwca 2018 r. B. C. urodziła dziecko. Sąd Apelacyjny uznał, że jedynym celem obniżenia etatu była zmiana tytułu do ubezpieczenia chorobowego i umożliwienie jej zadeklarowania maksymalnej podstawy wymiaru składek z działalności gospodarczej, co skutkowało przyznaniem następnie wysokich

świadczeń z ubezpieczenia chorobowego i macierzyńskiego z tytułu prowadzenia pozarolniczej działalności gospodarczej.

Po zgłoszeniu do ubezpieczeń społecznych od 1 grudnia 2017 r. z drugiego tytułu B. C. pobrała świadczenia z FUS:

- w 2018 r. – 15.498,74 zł z tytułu zatrudnienia oraz 96.614,49 zł z tytułu działalności gospodarczej,

- w 2019 r. – 6.864,04 zł z tytułu zatrudnienia oraz 89.389,98 zł z tytułu działalności gospodarczej,

- w 2020 r. – 63.394,54 zł z tytułu działalności gospodarczej.

W przeprowadzonym postępowaniu przed organem rentowym wnioskodawczyni oraz płatnik składek wyjaśnili, że przyczyną zmiany czasu pracy i wynagrodzenia było spowodowane sytuacją ekonomiczną firmy, jednakże wyjaśnienia te nie znalazły potwierdzenia w postępowaniu przed Sądem pierwszej instancji. Sąd Okręgowy ustalił, że wnioskodawczyni zmniejszyła wymiar czasu pracy, przy czym wykonywała tożsame czynności na rzecz Spółki. Wnioskodawczyni nie podejmowała wzmożonych czynności na rzecz własnej działalności gospodarczej.

Zdaniem Sądu odwoławczego okoliczności te wskazują, że celem wnioskodawczyni było uzyskanie wysokich świadczeń z tytułu prowadzonej działalności gospodarczej oraz pobieranie świadczeń z dwóch tytułów. Zgodnie z treścią art. 58 § 1 k.c., który wskazuje, że czynność prawna sprzeczna z ustawą, albo mająca na celu obejście ustawy jest nieważna, chyba że właściwy przepis przewiduje inny skutek, w szczególności ten, iż na miejsce nieważnych postanowień czynności prawnej wchodzi odpowiednie przepisy ustawy. Według § 2 tego artykułu nieważna jest czynność prawna sprzeczna z zasadami współżycia społecznego. Wobec tego należało uznać, że podpisany aneks do umowy pomiędzy B. C. a P. Sp. z o.o. jest nieważny i nie wywołuje żadnych skutków prawnych.

Odnosząc się do apelacji złożonej przez wnioskodawczynię Sąd Apelacyjny ocenił, że apelacja B. C. nie zasługuje na uwzględnienie. W zakresie zaskarżenia objętym w apelacji, tj. pkt II i IV wyroku Sądu Okręgowego z 29 października 2021 r., sygn. akt IV U 1368/21, mając na uwadze całokształt okoliczności chybiony

okazał się zarzut naruszenia prawa procesowego art. 233 § 1 k.p.c. wskazany przez odwołującą się w apelacji. Zgodnie z zasadą swobodnej oceny dowodów, sąd ocenia wiarygodność i moc dowodów według własnego przekonania na podstawie „wszechstronnego rozważenia zebranego materiału”, a zatem, jak podkreśla się w orzecznictwie, z uwzględnieniem wszystkich dowodów przeprowadzonych w postępowaniu, jak również wszelkich okoliczności towarzyszących przeprowadzeniu poszczególnych dowodów i mających znaczenie dla oceny ich mocy i wiarygodności. Przyjmuje się, że ramy swobodnej oceny dowodów muszą być określone wymaganiami prawa procesowego, doświadczenia życiowego regułami logicznego myślenia oraz pewnego poziomu świadomości prawnej, według których Sąd w sposób bezstronny, racjonalny i wszechstronny rozważa materiał dowodowy jako całość, dokonuje wyboru określonych środków dowodowych i wiąże ich moc oraz wiarygodność, odnosi je do pozostałego materiału dowodowego.

Do naruszenia art. 233 § 1 k.p.c. mogłoby dojść tylko wówczas, gdyby strona skarżąca wykazała uchybienia podstawowym regułom służącym ocenie wiarygodności i mocy poszczególnych dowodów, tj. regułom służącym ocenie wiarygodności i mocy poszczególnych dowodów, tj. regułom logicznego myślenia, zasadzie doświadczenia życiowego i właściwego kojarzenia faktu (por. wyrok Sądu Najwyższego z 10 czerwca 1999 r., II UKN 685/98 Legalis). Apelacja odwołującej się w zasadzie ograniczała się polemiki z prawidłowymi - w ocenie Sądu Apelacyjnego - ustaleniami Sądu pierwszej instancji i własną interpretacją zgromadzonego materiału dowodowego.

Sąd odwoławczy podkreślił, że Sąd Okręgowy prawidłowo ustalił, że B. C. nie podlega ubezpieczeniu społecznemu z tytułu prowadzenia pozarolniczej działalności gospodarczej. Z zebranego w sprawie materiału wynika, że czynności wykonywane w ramach zarejestrowanej działalności gospodarczej miały charakter sporadyczny, incydentalny, nie były prowadzone w sposób ciągły i nie posiadały cech zarobkowych. Wykonywane były na rzecz znanych wnioskodawczynie osób. Nie pozyskała ona nowych klientów w trakcie jej prowadzenia. Podjęte przez ubezpieczoną czynności miały na celu upozorowanie prowadzenia działalności gospodarczej, a nie jej rzeczywiste prowadzenie. Za okres od 1 grudnia 2017 r. do

27 lutego 2020 r. wnioskodawczyni uzyskała z działalności gospodarczej przychód w łącznej kwocie 5.900 zł, koszty uzyskania przychodu wyniosły 3.970,26 zł, a zatem dochód to kwota 1.929,74 zł.

Wobec przywołanych danych nie można stwierdzić, że działalność ta miała charakter zarobkowy. Sąd Apelacyjny podzielił zdanie Sądu pierwszej instancji i uznał, że prowadzona działalność nie miała charakteru działalności gospodarczej i faktycznym źródłem utrzymania wnioskodawczyni były zasiłki z ubezpieczenia społecznego z tytułu ubezpieczenia społecznego jako osoby prowadzącej działalność gospodarczą, które w latach 2018-2020 wyniosły 249.399 zł.

Przeprowadzone postępowanie sądowe wykazało, że wnioskodawczyni B. C. nie prowadziła pozarolniczej działalności gospodarczej. Skutkować to musiało uznaniem, że z tego tytułu nie podlega również ubezpieczeniom społecznym określonym w powyższej ustawie.

Powyższy wyrok Sądu Apelacyjnego zaskarżyła skargą kasacyjną odwołująca się w całości.

Uzasadnienie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania oparto na podstawie przyjęcia skargi do rozpoznania określonej w art. 398⁹ § 1 pkt 3 (nieważność postępowania) k.p.c.

Strona skarżąca wskazała, że zgodnie z uchwałą składu 7 sędziów Sądu Najwyższego z 26 kwietnia 2023 r. III PZP 6/22 rozpoznanie sprawy cywilnej przez sąd drugiej instancji w składzie jednego sędziego ukształtowanym na podstawie art. 15zzs1 ust. 1 pkt 4 ustawy z 2 marca 2020 r. o szczegółowych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych (jednolity tekst: Dz.U. z 2021 r., poz. 2095 ze zm.) ogranicza prawo do sprawiedliwego rozpatrzenia sprawy (art. 45 ust. 1 Konstytucji RP), ponieważ nie jest konieczne dla ochrony zdrowia publicznego (art. 2 i art. 31 ust. 3 Konstytucji RP) i prowadzi do nieważności postępowania (art. 379 pkt 4 k.p.c.). Sąd Najwyższy postanowił nadać uchwale moc zasady prawnej i ustalił, że przyjęta w uchwale wykładnia prawa obowiązuje od dnia jej podjęcia. Nieważność postępowania jest wprowadzie uchybieniem procesowym, które Sąd Najwyższy przy rozpoznaniu skargi kasacyjnej bierze pod uwagę z urzędu w granicach zaskarżenia (art. 398¹³ § 1

k.p.c.) i jest też przesłanką przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania (art. 398⁹ § 1 pkt 3 k.p.c.), ale w obu przypadkach chodzi o nieważność postępowania przed Sądem drugiej instancji, nie zaś przed Sądem pierwszej instancji. Zgodnie z art. 379 pkt 4) k. p. c. nieważność postępowania zachodzi jeżeli skład sądu orzekającego był sprzeczny z przepisami prawa albo jeżeli w rozpoznaniu sprawy brał udział sędzia wyłączony z mocy ustawy.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną organ rentowy wniósł o:

1. Orzeczenie odmowy przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania;
2. Zasądzenie od B. C. na rzecz organu rentowego kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu kasacyjnym wg norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna odwołującej się nie kwalifikuje się do przyjęcia jej do merytorycznego rozpoznania. Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie (1) występuje istotne zagadnienie prawne, (2) istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, (3) zachodzi nieważność postępowania lub (4) skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. W związku z tym wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania powinien wskazywać, że zachodzi przynajmniej jedna z okoliczności wymienionych w powołanym przepisie, a jego uzasadnienie zawierać argumenty świadczące o tym, że rzeczywiście, biorąc pod uwagę sformułowane w ustawie kryteria, istnieje potrzeba rozpoznania skargi przez Sąd Najwyższy.

Wniesiona w sprawie skarga kasacyjna zawiera wniosek o przyjęcie jej do rozpoznania uzasadniony w ten sposób, że w sprawie zachodzi nieważność postępowania (art. 398⁹ § 1 pkt 3 k.p.c.). Nie można jednak uznać, że skarżąca wykazała istnienie przesłanki przyjęcia skargi do rozpoznania określonej w art. 398⁹ § 1 pkt 3 k.p.c.

W uchwale Sądu Najwyższego z 26 kwietnia 2023 r., III PZP 6/22 (OSNP 2023, nr 10, poz. 104) rzeczywiście stwierdzono, że rozpoznanie sprawy cywilnej przez sąd drugiej instancji w składzie jednego sędziego ukształtowanym na

podstawie art. 15^{zzs1} ust. 1 pkt 4 ustawy z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych (jednolity tekst: Dz.U. z 2021 r., poz. 2095 z późn. zm.) ogranicza prawo do sprawiedliwego rozpatrzenia sprawy (art. 45 ust. 1 Konstytucji RP), ponieważ nie jest konieczne dla ochrony zdrowia publicznego (art. 2 i art. 31 ust. 3 Konstytucji RP) i prowadzi do nieważności postępowania (art. 379 pkt 4 k.p.c.). Sąd Najwyższy postanowił nadać cytowanej uchwale moc zasady prawnej, jednak jednocześnie ustalił, że przyjęta w uchwale wykładnia prawa obowiązuje od dnia jej podjęcia, tj. od 26 kwietnia 2023 r.

Wyrok Sądu drugiej instancji został w niniejszej sprawie wydany w dniu 7 marca 2023 r., a zatem ponad miesiąc przed wydaniem wspomnianej uchwały przez Sąd Najwyższy. Wobec zatem ograniczenia skutków uchwały *ex nunc* nie ma ona zastosowania w przedmiotowej sprawie, co oznacza, że postępowanie w rozpoznawanej sprawie nie było dotknięte nieważnością.

Stwierdzając, że nie zachodzą przyczyny przyjęcia skargi, określone w art. 398⁹ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy postanowił zgodnie z art. 398⁹ § 2 k.p.c. Rozstrzygnięcie w przedmiocie kosztów oparto na § 10 ust. 4 pkt 2 w zw. z § 9 ust. 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (Dz.U. z 2015 r., poz. 1804).

[SOP]

[ms]